

УДК 32

Наконечний Максим**КОНСТРУЮВАННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ОСНОВА ДЛЯ
ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Приблизно з другої пол. – кін. ХХ століття відносно сталий пост-воєнний світ зазнає все більш помітних та суттєвих змін, занурюючись у особливу, нову фазу свого розвитку – глобалізацію, набуваючи вигляду все більш складної системи взаємопов'язаних процесів, явищ та смислів, що безперервно формуються та конструюються усіма її учасниками і складовими.

У своєму розвитку глобалізація породжує масштабні та глибокі глобалізаційні трансформації, водночас залишаючись вкрай суперечливим і неоднозначним феноменом, сутність та особливості якого потребують свого постійного дослідження через їх мінливість і комплексність. Своєю чергою, це значно ускладнює й прогнозування наслідків впливу глобалізації на світову систему в цілому та її подальший розвиток зокрема. Водночас, численні прояви глобалізаційного впливу простежуються практично у всіх основних сферах і рівнях сучасного життя – міжнародному, державному, суспільному, індивідуальному тощо.

Актуалізація нових викликів і тенденцій та висока динаміка глобалізаційних процесів призводять до суттєвої трансформації соціокультурного й політичного простору, модифікації звичних вимірів самосвідомості та способів самоідентифікації, а отже, – цінностей, взірців і смислів на індивідуальному та колективному рівнях.

Витіснення традиційних моральних кодексів етичною примітивністю узагальненого релятивізму та безмежного мультикультуралізму породжує моральний вакуум і відчуження, що зростають внаслідок постійної гонитви за ілюзійними благами й дотичними їм смислами. Через духовну безплідність цієї неспинної гонитви за все більш дорогим споживанням (яке інтенсивно нав'язується та популяризується) зростає й внутрішня спустошеність людей, постійне відчуття безпорадності перед незрозумілими і непід-

контрольними людиною силами, що керують світом. Розчарування у політиці як суспільному механізмі управління, що не здатен виконувати своїх функцій без додаткового контролю, увесь спектр переживань та відчуття постійної тривоги й недостатньої захищеності з боку національної держави, зрештою, формує у людей своєрідний «духовний голод», що виступає не лише індикатором поступової втрати ідентичності, але й одним із тих чинників, які підштовхують людину до необхідності пошуку своєї ідентичності деінде та суперечливої самоідентифікації в умовах світу, що динамічно змінюється.

Водночас сучасний етап суспільного розвитку пов'язаний зі становленням нової якості соціальної суб'єктивності, що зумовлено перетвореннями в економічних і політичних відносинах, широким розповсюдженням інформаційних технологій, зростанням динаміки сучасного життя та загрозою суттєвої маргіналізації суспільства. Таким чином, можна припустити, що людство знаходиться на порозі чергової кризи ідентичності, а проте, – чи не наймасштабнішої та найскладнішої у межах відомої історії.

Вищезначені перетворення впритул підводять нас до питання щодо сутності нової системи цінностей і смислів, щодо меж можливої маргінальності суспільства та особистості, щодо єдності та згуртованості суспільства і держави та щодо нових проблем національної безпеки, пов'язаних з цими процесами. Особливого значення набувають питання стосовно сутності, форм і вимірів ідентичності, пошуку якісних орієнтирів для самоідентифікації та ре-ідентифікації особистості в умовах складного і мінливого світу, що невідворотно пов'язані зі змінами внутрішнього світу людини.

Глобалізація й зумовлені нею перетворення призводять до появи нових викликів та загроз для національної безпеки більшості сучасних держав, а це формує потребу у розробці нових концептуальних і методологічних підходів, які уможливили б адекватне реагування на трансформацію старих та появу нових безпекових проблем.

До таких можна зарахувати не лише вже згадані маргіналізацію світового суспільства та кризи ідентичності, але й, похідну від них, – розмивання національної ідентичності, що наразі є фундаментом для більшості сучасних націй-держав. Також суттєвою проблемою є неконтрольована культурна дифузія, що виникає внаслідок значного поживлення міграційних процесів. Значну загрозу становлять різноманітні загрози транснаціонального характеру

– поширення хвороб, які можуть переростати у пандемії, деградація навколишнього середовища та численні екологічні проблеми, транснаціональні злочинні угруповання, загроза з боку ядерного та звичайного тероризму тощо. Вагомою проблемою, безпосередньо пов'язаною з національною безпекою, є кволість наявного концепту глобальної архітектури, сформованого ще у середині попереднього століття, що уможлиблює загрозу серйозних військових конфліктів регіонального та міжнародного рівня.

У таких умовах, національна ідентичність, що за своєю суттю є комплексним, системним і багаторівневим конструктом, а також основою для успішної консолідації, ефективного функціонування та розвитку будь-якої «уявленої спільноти» сучасного світу, до яких, зокрема, можна зарахувати будь-яке із сучасних суспільств та базовані на них нації-держави, є, водночас, і міцним фундаментом для реалізації державної політики у сфері національної безпеки.

Відтак пошук та розробка нових концепцій і парадигм національної ідентичності, які змогли б забезпечувати не лише збереження та розвиток національної традиції й зв'язку поколінь, але й – ефективну протидію викликам сучасного світу, зокрема й через систему національної безпеки, постає важливим завданням для багатьох сучасних держав.

Не є винятком й Українська Держава, яка змушена не лише реагувати на вищезначені виклики глобалізованого світу, але й проходити через модернізаційні трансформації в умовах, *de facto*, військової агресії з боку Російської Федерації й підтримуваних нею сепаратистських рухів на окремих територіях своїх східних теренів.

Проблема ідентичності української нації є, традиційно, однією з найскладніших та, водночас, ключових проблем протягом усієї української історії, що лише актуалізується у сьогоденні та вимагає вкрай виваженого і системного підходу для свого вирішення. Значною мірою це детермінується геополітичними та геостратегічними чинниками. Ключовим для сьогодення є знаходження України у «полі тяжіння» трьох потужних геополітичних центрів сили, що опираються на відповідні парадигми національної ідентичності та справляють, інколи, визначальний вплив на процес формування сучасної української національної ідентичності, впливаючи, таким чином, і на національну безпеку Української Держави.

Першим із них є Російська Федерація, що спирається на парадигму ідентичності, концептуалізовану та активно насаджувану через проект «русского мира», суть якого полягає у відродженні

Російсько-Радянської імперії, поглинанні потенцій її складників, деконструкцію їхньої національної ідентичності з асиміляцією у російський неоевразійський простір. Другим – Європейський Союз, що знаходиться у складному і суперечливому процесі пошуку, модифікації та побудови власної парадигми й версії ідентичності, яка має швидше наднаціональний і синтетичний, ніж національний і традиційний характер, що у разі успіху не сприятиме розвитку національної ідентичності його членів. Зрештою, третім центром сили є Сполучені Штати Америки, нація та національна ідентичність яких є результатом конструювання, опирається на доктрину мультикультуралізму й активно реалізується через глобальну політику США.

Ці та інші чинники, актуалізують потребу України у побудові власної сучасної національної ідентичності, водночас, впливаючи на процес її формування й зумовлюючи, у потенціалі, значну залежність національної ідентичності української нації від парадигм ідентичності вищезгаданих центрів сили. З іншого боку, процес формування ідентичності може мати спрямований та, у певних межах, прогнозований характер, доказом чому є існування й успішність сучасної американської нації.

Отже, продуманий та виважений підхід до побудови національної ідентичності, який реалізується через конструювання, є більш ефективним та доречним від некерованого формування національної ідентичності під впливами змін та перетворень світу.